

מראי מקומות - בבא מציעא ע"ב

ושוב נעשה לרבית של איסור, א"כ שוב הוי רבית קצוצה, ושפיר הוי אסור מדאורייתא, וצ"ע בזה]. וע' בהגהות הגר"א על הרא"ש שם (אות ע'), שהביא שדעת הרמ"ה הוא דרק מה שנתרבה עד שנתגייר מותר ליקח.

(ד) **שטר שיש בו רבית - פרש"י**, שכתוב בו פלוני לזה מפלוני מנה ברבית כך וכך לזמן פלוני. וכ' תוס' דע"כ מיירי בהכי, דאל"כ יש לחוש שמא יגבה הרבית בתורת קרן, וא"כ כשם שא"ר יוחנן דמודו רבנן לענין ש"ח מוקדמין דפסולין, משום דחיישינן שמא יגבו מזמן ראשון, ה"נ יש לחוש כאן, אע"כ מיירי שמפורש בשטר שהוא רבית. אולם ע' בפני יהושע שהביא שהרמב"ן פי' הסוגיא דמיירי שלא הי' הרבית מפורש בשטר, ואינו דומה לשט"ח מוקדם, דשם יש לחוש שכל הגביי' יהי' שלא כדין, דהיינו מזמן ראשון, משא"כ לענין רבית, אפי' אם גובין הכל בתורת קרן, הרי רק גביית רבית הי' שלא כדין, אבל גביית הקרן הי' כדין, וא"כ בכה"ג לא גזרו חכמים.

(ה) **גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית - ע'** בקצות (ל"ח, א') שהעיר דאם אמרי' דכל שעושה איסור שמחייב מלקות פטור מלשלם, ואפי' בחייבי מלקות שוגגין, א"כ איך נתחייב הלזה לשלם כלום, הרי הוא עבר באיסור דלא תשימון עליו, וא"כ הוי חיוב מלקות וממון באים בב"א, ולמה חייב על הממון. ע"ש שצידד ליישב ע"פ מה שנסתפק המהר"א ששון לומר דאין הלזה עובר אלא בשעת נתינה, ולפי"ז א"ש, אבל הביא משטמ"ק לעיל (סב). דמבואר דעובר הלזה בשעת שומא, ולפי"ז הדרה קו' לדוכתי', והניח בקו'.

(ו) **קונסין אותו ואין גובה לא את הקרן ולא את הרבית - כ' תוס'** בשם הריב"ם דמה שאינו גובה את הקרן, היינו רק ממשועבדים, אבל יכול לגבות מבני חורין ע"י השטר. וכ' תוס' דגם מבואר ברש"י דס"ל כן לענין שט"ח מוקדמין, דכל הפסול הוא רק לגבות ממשעבדי, אבל לגבות מבני חורין שפיר דמי, אף משטר זה. וכ' תוס' לחלוק ע"ז, דה"ה

(א) **וזקפן עליו במלוה - כ' רש"י** דזקפן עליו במלוה הו"ל כגבוי. וע' בקובץ שעורים (קובץ שמועות אות כו), שהביא דהגר"ח ביאר דענין של זקיפת מלוה דנחשב בכל דוכתא דכפרעון וכהלואה חדשה, היינו משום דהוי כמלוה לו את החוב. ועפ"ז ביאר מה דס"ל להרמב"ם (מלוה ז', ג') דהקוצץ רבית בשעת הרוחת זמן לא הוי רבית קצוצה, משום דהלואת חוב אין בה דין רבית, דחוב הוא דבר שאין גופו ממון (וכמש"כ הדברי חיים שהביא הפתחי תשובה בסי' רכ"ז, ודלא כהקצות בסי' קכ"ו).

(ב) **ר' יוסי אומר, נכרי שלוה מעות מישראל ברבית, בין כך ובין כך גובה את הקרן וגובה את הרבית - כ' הרשב"א** שיש מפרשים דזהו דוקא אם זקפו עליו במלוה, אבל הרשב"א עצמו חולק ע"ז, וס"ל דההיתר דר' יוסי הוא אפי' אם לא זקפו עליו במלוה, דכיון שלא זקפו קודם שנתגייר, א"כ מה לי אם זקפו לאחר שנתגייר או לא, דהא מאי דזה מותר, היינו משום דבהיתר נתרבה עליו, ואי"ז אפי' אבק רבית, ולכן אפי' בלא זקפו מותר. ויש להעיר, הרי בגמ' מבואר דטעם דר' יוסי הוא משום שלא יאמרו בשביל מעותיו נתגייר, וא"כ איך שייך לומר דאין כאן אף אבק רבית. ולכאנ' כוונת הרשב"א כמש"כ הריטב"א, שיהי' איסור מראית עין ליקח רבית מישראל, ולזה צריך טעם דר' יוסי.

(ג) **וגובה את הרבית - משמע מלשון הרשב"א הנ"ל**, שכ' ד"לעולם גובה את הקרן ואת הרבית, דההיתר ליקח הרבית הוא אפי' מה שנתרבה קודם שנתגייר. וכן ע' ברא"ש (נ"ז) דכ' דיכול ליקח ממנו אפי' רבית שעלה עליהן משנתגייר עד שעת פרעון, ואע"ג דאיסורא דאורייתא קעביד, יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה, ואפי' במקום עבירה. וכבר תמה הפלפולא חריפתא (נ'), מה איסור דאורייתא יש כאן, הרי כל הקציעה הי' כשהי' גוי, ובהיתר קצין, ואיך שייך איסור דאורייתא בכה"ג, והניח בקו' [ואולי י"ל דהקציעה אין צריך להיות באיסור דוקא, אלא דצריך להיות רבית קצוצה כדי שיהי' בו דין רבית דאורייתא, ואפי' אם הי' שייך שיהי' הרבית בהיתר

כנגד השטר, כיון שמודה שאינו מזוייף, ומדבריר' אסי נראה דיכול לגבות בשטר כזה, ולא אמרי' דכל השטר בטל משום דהשטר מצד עצמו אינו כלום, אלא אמרי' דכיון דאינו יכול לטעון פרעתי, נחשב זה כשטר גמור, ויכול לגבות ממשעבדי.

(ח) **יצא השער פוסקין, ואע"פ שאין לזה יש לזה- פרש"י** (לעיל סב:) דכיון שיש לאחרים, ממילא יכול לקנותו עכשיו באותו דמים שקיבל. והנמוקי יוסף (מג. בדפיו) כ' דטעם הדבר הוא משום דכיון דעכשיו כשפוסק יצא השער, והי' יכול ליקח, שהרבה מוכרים יש, והי' מצניעם בביתו עד לאותו זמן דבעי להו, מש"ה שרי.

(ט) **פוסק עמו על הגדיש- פרש"י**, באיזה שער שירצה לתת לו מאותו גדיש, דכיון דיש לו, אין כאן רבית, דמעכשיו הוא קנוי לו. אבל הרא"ש (ס') כ' דאינו יכול לפסוק עמו אלא כשער הלקוטות, ואינו דומה למאי דאמרי' לעיל (סג:) לענין קיראה דיכול לפסוק על איזה שער שירצה כל זמן שיש לו, אפי' אם אין שום שער בשוק כזה, דשאני הכא דעדיין מיחסרא דישה ומידריי', לכך חשיב קצת כיש וקצת כאין לו. והק' הפני יהושע, לפי רש"י מה דקתני בסיפא דמתני' ופוסק עמו כשער הגבוה פשוט הוא, דהא אפי' עכשיו בעת היוקר יכול למכור לו בזול גמור, אף אם לא יוזל השער. ולהרא"ש (ותוס') כ' להיפוך, דלפירושה באמת אינו יכול לפסוק כשער הזול, וכ' דאפשר לפירושה דהא דפוסק עמו כשער הגבוה קאי רק איש לו.

(י) **לא אמר ר' יוחנן אלא בשוק של עיירות שלא קביעי תרעיהו- ע' ברמב"ן לעיל (סג:) דכ' דהחסרון של שוק של עיירות הוא דכיון דלא קביעי, ליכא למימר דאי בעי זבין, דאדאזיל ואתי, איחלף לי' תרעא, שאין אדם טורח ליקח מיד.**

(יא) **בחיטי דאכלבי וארבי, דמשוך תרעי' טפי- דהיינו, דהגמ' סבר דאפי' אם יצא השער באטליו וכדו', אין פוסקין עליו, רק בחיטי דאכלבי וארבי. ובביאור החילוק, כ' הרמב"ן לעיל (סג:) די"ל דטעמא דמתני' דיצא השער**

לענין בני חרי השטר פסול. ושוב כ' אפי' יותר מזה, דאפי' החוב עצמו אינו יכול לתבוע כלל, וכמו דאינו יכול לגבות הרבית כלל, ה"ה לענין הקרן, דמשמע מהגמ' דדין הקרן כדין הרבית. והק' הרשב"א על הריב"ם, דיצא לדבריו דלרבנן גובין אפי' ממשועבדים, הא שטר זה לא ניתן ליכתב, וא"כ איך יכול לגבות בה. ותי' דמה דכתיב בשטר פלוני לזה מפלוני מנה, זה ניתן ליכתב, רק מה שהוסיף החוב רבית לא ניתן ליכתב, וא"כ אמרי' דזה עומד בעצמו וזה עומד בעצמו. עוד הק' הראשונים, איך גובה בשטר זה, הרי העדים פסולים כיון דעוברים לא תשימון ע"י חתימתן. ותוס' תי' דאינם עדי חמס, לפי שאינם מרויחים כלל. והרשב"א תי' דלא תשימון לא משמע לאינשי דהעדים מוזהרים בה. וע"ע בקצות (נ"ב, א', ד"ה ובעיקר) דתי' ע"פ מש"כ החי' הר"ן בחולין (יד.), דלא אמרי' דהשוחט בשבת נחשב מומר לגבי אותה שחיטה, לפי שאינו נעשה מומר עד סוף השחיטה. וא"כ י"ל כאן ג"כ, אין העדים נעשים פסולים עד שנגמרו חתימתן, וא"כ חתימתן גופייהו כשרים הם.

(ז) **ולאו היינו דר' אסי, דא"ר אסי מודה בשטר שכתבו וכו'- תמה הריטב"א**, מה ענין זה אצל סוגיין בכלל, דהתם טעמא דר' אסי הוא משום דקיום שטרות מדרבנן, ואע"פ שהי' יכול לומר מזוייף, מ"מ כיון שמודה שאינו מזוייף, שוב אינו נאמן עליו לפוסלו ולומר שהוא פרוע. אבל הכא בשטר מכר, אי"ז הענין כלל, דמיירי שיש שטר מקויים, אלא שנתבטל כחו לענין המכר (כיון שאינו שלו למכור), והשאלה הוא אם נתבטל כח השטר לענין האחריות ג"כ. וביאר דעכשיו דלא ס"ל להגמ' להסברא דלא ניתן ליכתב, א"כ ס"ל דאינו יכול לומר פרעתי על האחריות, דאמרי' א"כ שטרך בידי מאי בעי. וא"כ, שאלת הגמ' הוא כן, כיון דאינו יכול לומר פרעתי כנגד השטר, אלא דעיקר כח השטר בטל, דהא המכר אינו כלום, האם בכה"ג יכול לגבות ממשעבדי או לא. וע"ז הביא ראי' מר' אסי, דגם במודה בשטר שכתבו, הרי השטר בעצמו אינו כלום, לפי שאינו מקויים, אלא שהוא אינו יכול לטעון פרעתי

פוסקין עליו הוא משום דאמרי' דמסתמא לא
יתייקרו עד שיפרע זה מה שלקח הלה ממנו,
וזה לא משכחת אלא באכלבי וארבי,
דממושך השער טפי. וקמ"ל דאי"ז הטעם,
אלא הטעם הוא משום דכיון דיצא השער,
הו"ל כאילו יש לו, הלכך אפי' על שער
שבשוק פוסקין.

(ב) מ"ש לוקט דאי לית לי' יזיף מלקוט חברי',
וכו'- הק' הריטב"א ישנים בשם הראב"ד, הא
לעיל אמרי' דטעם דפוסקין על שער שבשוק
הוא משום דאם אין לזה יש לזה, וכאן אמרי'
טעם אחר, דיכול הלוח ללוות מלקוט חברי'.
ותי' דאפשר דבין ללוה ובין למלוה צריך
טעמא, וכדאמרי' לעיל לענין טרשא דר' פפא,
דהי' צריך הגמ' ליתן טעם דבין אצל המלוה
ובין אצל הלוח אינה רבית.

(ג) אין לזין על שער שבשוק- פרש"י, אין לזין
מעות דרך הלואה, ע"מ שאם לא אשלם לך
מעות עד זמן פלוני אתן לך פירות כשער של
עכשיו, דרק דרך מו"מ שרי, אולם דרך
הלואה אסור. והק' הריטב"א דאינו נכון,
דהא כעין קנס הוא, ובזה אפי' לא יצא השער
מותר, ואפי' במעות ממש יכול לומר כן, דאם
אינו משלם עד יום פלוני, דצריך לשלם יותר.
ולכן כ' דהנכון כמש"כ רש"י בשם הבה"ג,
דכוונת הגמ' לסאה בסאה, ולא אמרי' דכיון
דיש חיטי בהיני ושילי הו"ל כעד שאמצא
המפתח, דלגבי דיני סאה בסאה לא מהני מה
שיש בשוק.

(ד) כיון דשמעה להא וכו', אמר איהו נמי לזין-
הק' הרשב"א, הא אמרי' בריש פרקין דאין
מעמידין מלוה ע"ג פירות אא"כ יש לו,
ואע"פ שיצא השער, ומ"ש. ותי' דשאני התם,
דכיון דהלוחו מעות מתחלה, מחזי כרבית,
אבל הלואה סאה בסאה דרבנן, ועל שער
שבשוק שרו.